

TROLDSPJLET

Medlemsblad for Karin Michaëlis Selskabet Nr. 36 -februar 2020

INDKALDELSE TIL ÅRSMØDE

Selskabets Styrelse har hermed fornøjelsen at indkalde til Årsmøde

Fredag den 20/3 (præcis Karin Michaëlis' fødselsdag) klokken 14-16:30

Sted: LiteraturHaus i krypten, Møllegade 7, 2200 København N (der hvor vi plejer at holde Årsmøde)

Efter årsmødet går Styrelsen ud og fejrer fødselsdagen ved at spise sammen på en restaurant i Griffenfeldsgade. Alle øvrige deltagere i Årsmødet er velkomne til at gå med. Vi betaler for os selv hver især.

Program for dagen:

Klokken 14:15-15:15: Vi har rigtig tur i den med Karin Michaëlis for tiden. Selskabet får en masse henvendelser om teateropsætninger, arrangementer, TV-produktioner, udgivelser, hæderspriser, foredrag og filmrettigheder. De enkelte medlemmer af Styrelsen vil fortælle om alt dette, og alle deltagere i årsmødet må gerne istemme med egne oplevelser, og vi kan sammen diskutere, hvilken vej Selskabet skal gå i de kommende år.

15:15-15:30 Pause

Klokken 15:30-16:30: Det formelle Årsmøde. Dagsorden:

- 1) Valg af dirigent, referent og godkendelse af dagsorden
- 2) Styrelsen aflægger årsberetning
- 3) Kassereren aflægger årsberetning
- 4) Indkomne forslag
- 5) Valg af medlemmer og suppleanter til Styrelsen
- 6) Valg af revisor
- 7) Fastsættelse af årskontingent
- 8) Nye initiativer
- 9) Eventuelt

Vi glæder os til at se så mange som muligt den 20/3

Mange hilsner Styrelsen v/Paul Opstrup

INDHOLD:

Andet fra styrelsen v/Kirsten Klitgård

Marie Louise Andersson: Et brev for altruisme

Mathilde Mann – en stor formidler, Breve fra Karin Michaëlis til den tyske oversætter

Kirsten Klitgård: **Karin Michaëlis og musikken**

Smuler

ANDET FRA STYRELSEN

I disse uger er der særlig stærk aktivitet omkring Karin Michaëlis.

70 år efter sin død i 1950 er forfatteren stadig en livskraftig personlighed.

Fredag d. 21. februar indledte Baggårdsteatret i Svendborg sine opførelser af det nyskrevne skuespil af *JULIE MAJ JAKOBSEN: JAGTEN PÅ DET GODE MENNESKE* (som kan opleves i Svendborg 21.2 -28.2. og 16.2. – 21.3., i AvenyT i København 2.3. - 7.3., i Egnsteatret i Randers 9. - 10.3. og i Mungo Park i Kolding 11. - 13. marts).

Dagen inden opførelserne i Randers holder tidl. formand *Keld Sørensen* oplæg i Randers Egnsteater.

En helt ny *folder* om Karin Michaëlis, med oplysninger om Karin Michaëlis Selskabet samt boganbefalinger, vil være fremlagt i teatrene og på årsmødet.

På POLITIKENS FORLAG udkommer skuespillets tekst og KATINKAS sangtekster (bogen har samme titel som skuespillet) sammen med en række varierende essays. Forfattere er bl.a. Bo Tao Michaëlis, Beverley Driver Eddy, Angela Huemer, Sine Bang Nielsen og Anna Wegener).

Bogen præsenteres d. 2. marts i AvenyT.

Anna Wegener, som i bogen skriver om Karin Michaëlis' virksomhed som journalist i Politikens spalter, har for nylig fået til opgave at udvælge kronikker af Karin Michaëlis om WIEN og skrive en indledning til en bog om dem. Den vil udkomme på tysk i Wien på universitetsforlaget Präsens. Anna Wegeners afhandling om oversættelser af Bibi-bøgerne, *KARIN MICHAËLIS' BIBI BOOKS, Producing, Rewriting, Reading and Continuing a Children's Series* udkommer meget snart på forlaget Frank & Timme i Berlin.

GUDRUN STEEN-ANDERSENS **BUSTE af Karin Michaëlis** foran Kulturhuset i Randers vil blive afsløret ved et stort arrangement **lørdag den 7. marts**, som begynder i **Randers Biblioteks store sal kl. 13** og – efter afsløringen udenfor – slutter festligt af med vin og chips indendøre.

En ny bog af Hardy Bach: *FOR BØRN OG ANDRE MENNESKER*, hvori han udvider sine finurlige artikler om børnebogen "Lotte Ligeglad" og romanbiografien "Træet på godt og ondt", udkommer også meget snart, på forlaget Mulitivers.

Et dødsfald: Solveig Czeskleba-Dupont, medstifter af Karin Michaëlis Selskabet, er død.

Hun deltog sammen med sin mand Rolf med stor iver i foreningens arbejde, holdt foredrag og skrev adskillige artikler. Karin Michaëlis Selskabet udgav i 2015 hendes oversættelse af "Der Fall d'Annunzio": *TILFÆLDET d'ANNUNZIO*. Her som andre steder var hendes engagement vidende og smittende.

Gennem en årrække gik hun ligeledes stærkt ind i kampen mod skadelige stoffer i brænderøg, og hendes bog fra 2018: *BRÆNDERØG OG HELBRED* har utvivlsomt en stor del af æren for, at folketinget har taget problemet op. - Æret være hendes minde!

MARIE-LOUISE ANDERSSON: *Et brev for altruisme*

Det følgende er skrevet af performance-kunstneren Marie-Louise Andersson, som bor i Berlin og er opvokset på Thurø. Hun er uddannet på Designskolen i Kolding 2002-2004, Konstfack i Stockholm 2004-2005 og Listaháskóli, Islands kunstakademi 2007-2009.

Berlin, 01.08.2019

I insekternes verden lever myrerne i hemmelige underjordiske samfund. De opbygger kolonier, som fungerer som komplekse organismer, der bygger på fællesskab og kommunikation via kemiske dufte.

Myrerne har en instinktiv evne til at leve i et samarbejde fremfor i konkurrence med hinanden. Her fordeler de opgaverne mellem sig, og hvert enkelt individ fungerer som en del af denne organisme – i et intelligent fællesskab. Hvert enkelt individs plads og rolle i denne organisme afhænger af hinanden, uden hinanden ville de ikke kunne overleve.

Hvad nu hvis mennesker på samme måde kunne samarbejde på tværs af kontinenter, religion, etnisk baggrund og politiske holdninger og i fællesskab tage hånd om de problemer, som vi er konfronteret med i vores samtid.

Forærer vores samtidsproblemer os ikke blot muligheden for en helt anden og ny måde at leve på, i en fælles organisme?

Michaëlis, du var min nabo forskudt af tid. Du husede mange flygtninge og hjalp vagabonder, fanger, dyr, børn og andre, som ikke selv kunne bestemme over deres egen tilværelse. Du havde en utrættelig omsorg for din omverden, og en grænseløs gæstfrihed, og du gav væk af alt, som du ejede. Med andre ord, du opofrede og gav af dig selv for en god sags tjeneste i altruismens navn, velvidende at ondskaben er en del af eksistensen.

I løbet af dit forfatterskab begyndte du at holde foredrag rundt omkring i Europa, især i Wien (1911), hvor du mødte Eugenie Schwarzwald, forfatteren Rainer Maria Rilke, og heriblandt også Helene Weigel, som senere skulle bo i eksil hos dig på Thurø.

Du fik i årenes løb mange tilhængere for dine lidenskabelige taler. Du brændte så meget for en sag, at du gennemførte en tale i Studentersamfundet på trods af, at det kunne forhindre dig i fortsat at udgive bøger i Tyskland. Du kæmpede for en sag, og du havde den indstilling, at hvis det kom så vidt, kunne du leve på en sten, og sælge syltetøj og huse sommergæster.

Selvom du ikke anså dig selv som et politisk menneske, troede du optimistisk på, at fællesskabet kunne løfte og løse konflikter i krisetider, "hvis alle kommer til indsigt og får den rette vilje."

Noget af det, der drev dig gennem dine taler, var, hvordan en verdensomspændende katastrofe i et fællesskab kunne genopbygge et nyt samfund.

Dette fortæller du om i romanen *Den grønne ø* (1933), som udspiller sig på øen Thurø, hvor du beskriver en indføring af en ny samfundsorden, efter at en katastrofe har ramt øen. Øens beboere er de eneste overlevende, mens resten af verden er sunket i havet. En af romanens hovedpersoner, den ældre kvinde Syltesørine, realiserer sammen med børnene ideen om en ny samfundsorden. Et samfund, som bygger på et fællesskab og et samarbejde. Her opgives penge, og der indgås forlig mellem modstridende parter - der vogtes nøje over naturens ressourcer, fordi man indser, at de ikke vil overleve denne katastrofe, hvis ikke de samarbejder. Syltesørine har ingen børn, men fremtræder efter katastrofen som en moderskikkelse for

alle øens børn. Sammen arbejder de på at genopbygge et skibsskrog, som de sætter til søs, og sejler ud for at finde verden.

Den grønne ø fungerede på sin tid som en kommentar til danskerne, hvor mange under 1. Verdenskrig var blevet forskånet og op gennem 20'erne og 30'erne havde trukket sig tilbage i sin egen magelige selvtillid og lukkede øjnene for det, der foregik i resten af Europa og i særdeleshed i Tyskland.

På Thurø anskaffede du dig flere huse og byggede mindre træhuse i din have ved huset Torelore. Her voksede og blomstrede din store have. Du høstede og syltede frugter og bær i så store mængder, at dine gæster spiste klistret gammelt marmelade.

På samme måde som du yndede at få din have til at blomstre og give frugt, holder nogle underjordiske myrer underjordiske haver. Her dyrker de en svamp, der giver dem antibiotika, så de kan modstå sygdomme, der kan være til fare for deres koloni.

Din overjordiske have husede mange tyske flygtninge fra 1933 og i årene frem. Det var kunstnere og forfattere, som ikke længere havde friheden til at ytre sig hverken kunstnerisk eller intellektuelt om, hvad der blev betegnet som værende anti-tysk.

Skuespillerinden Helene Weigel rejste med sin mand, dramatiker, systemkritiker og forfatter Bertolt Brecht i eksil hos dig på Thurø. De var blevet tvunget i eksil, fordi Weigel var jøde og Brechts bøger var udsat for bogbrændingen på Bebelplatz i Berlin d. 10. maj 1933 af de unge nationalsocialister.

Din have blev et hemmeligt tilholdssted for både kunstnere og intellektuelle, som gav en vigtig samfundskritik af de nationale strømninger i deres hjemland. I din have på Thurø genfandt blandt andet forfattere og kunstnere roen og modet til fortsat at skabe og kæmpe for deres ret til at udtrykke sig.

Myrerne kæmper som en fælles organisme for en sags tjeneste - hvad enten det er arbejdermyren, løberen, krigeren, eller dronningen – uden at tvivle, trække sig eller se sig tilbage, fordi den mulighed ikke findes i deres verden. Det er en slags individuel selvopofrelse – som en heroisk natur vil kæmpe med døden som følge. Hvis hver og en ikke yder en indsats, vil deres samfund helt enkelt falde fra hinanden.

Hvis vi havde levet samtidig, havde jeg siddet med dig i din have under frugttræerne og talt med dig om den verden, du skildrer i "Den grønne ø", hvor det er de tapre børn, som genopbygger et nyt samfund – mens vi spiser sursøde klistrede marmelademadder, og inviterer flygtningene indenfor under frugttræerne.

Altruisme er godhedens etik baseret på at gøre noget godt for et andet menneske uden at vinde noget ved det selv. At du vinder glæden ved at give og ved at hjælpe betyder ikke, at du handler for egen vindings skyld eller af egoisme. For netop i opofrelsen af egne dagsordener og strategiske valg findes altruismens essens.

Sådan ser jeg dig Karin Michaëlis som en dronning af altruisme.

Marie-Louise Andersson

(Trykt i Victor B. Andersen's maskinfabrik, September 2019, 44. Årgang, No. 68, og i Fyns Amts Avis 6.9.2019)

Man kan finde oplysninger om Marie-Louise Anderssons mangesidede kunstneriske virke på <https://www.marie-louiseandersson.com>

MATHILDE MANN - en stor formidler

Breve fra Karin Michaëlis til den tyske oversætter

Da Karin Michaëlis' roman *BARNET* skulle oversættes til tysk (1902), havde direktør Peter Nansen fra Gyldendal en oversætter klar: den tyske *Mathilde Mann* (1859-1925), som siden midten af 1880'erne havde oversat en lang række bøger fra Danmark og broderlandene Sverige og Norge. Hele J.P. Jacobsens forfatterskab, Nansens egne bøger, Drachmann, Gustav Wied, Amalie og Erik Skram, Bjørnson og Hamsun, Strindberg og Selma Lagerlöf og mange flere blev kendt i Tyskland i hendes oversættelser.

Hun ikke alene oversatte, men forhandlede også med forlag i Tyskland, sørgede for omtale i tyske aviser og delte – i modsætning til mange andre fra faget – honorarerne med forfatterne, inden det blev påbudt ved Berner konventionen om ophavsret (som Danmark tilsluttede sig i 1903).

Mathilde Mann var begyndt at oversætte i 1885, da hendes ægtemand Friedrich Bernhard Manns firma var gået fallit. Siden blev hun skilt fra ham og blev eneforsørger for deres to børn. I sin opvækst i en lægefamilie i Rostock havde hun lært mange sprog, engelsk, fransk, italiensk og dansk, norsk, svensk, så hun havde gode forudsætninger for sit mangeårige virke. Hun boede i en del år i København og også ofte i Nymindegab om sommeren. Senere boede hun bl.a. i Rostock, hvor hun underviste i dansk på universitetet.

Det blev til ca. 500 oversættelser fra dansk. I årtierne omkring år 1900 var navnlig det tyske læsende publikum enormt interesseret i skandinavisk litteratur.

Ved hendes 25-års jubilæum som oversætter skrev *Politiken* (14.11.1910), at hun var "en af de vigtigste Faktorer i nordisk Litteraturs Udbredelse, et vigtigt Forbindelsesled mellem de skandinaviske Forfattere og det tyske Publikum". På denne dag modtog hun den prestigefyldte medalje *Ingenio et arti* for sine fortjenester.

Hun oversatte tretten bøger af Karin Michaëlis og et stort antal af hendes artikler til tysk, deriblandt hendes største succes nogensinde, *DEN FARLIGE ALDER* (1910).

Der findes 47 breve (fra årene 1902 til 1919) i Det Kongelige Bibliotek fra forfatteren til Mathilde Mann. Nedenfor vises et lille udvalg.

Brev nr. 16 [sandsynlig datering: december 1904]

Lørdag

Kære Fru Mann!

To Minutter før Deres Kort kom, sendte jeg et Brevkort afsted til Dem – et, der ogsaa kunde misforstaaes. Selvfølgelig er det ikke Meningen, hverken at De skal brænde inde med Bogen eller ikke have Deres Arbejde betalt. Jeg mener blot, at De saavidt muligt faar foruden Deres egne 20 Mark 40 til mig pr. Ark.

Er det ikke muligt – saa selvfølgelig mindre. Men jeg gaar ud fra, at naar en saa fedtet Herre som Juncker kan staa sig ved at byde mig 40 Mk. – saa kan ogsaa andre Forlag, hvis de sætter Pris paa at erhverve en Bog af mig. I mit Kort skrev jeg, at jeg vilde forhøre hos Insel Verlag – men jeg vil lade være og overlade Dem alt. Se – jeg synes, at da jeg gennem Hr Louis Bobé (skriv det til Chefen for Insel Verlag) har hørt, at man overordentlig gerne vilde have en Bog af mig, var De bemyndiget til at tilbyde dem min sidste Bog Gyda – en Roman om en ung Pige o.s.v. – med et Honorar af 40 + 20 Mark altsaa 60 Mark pr. Trykark. Saa hører vi, hvad de siger. Dernæst kan

De prøve Kohlers Verlag, der hvor Sønnen kom.
Adressen mindes jeg ikke. Men den kan faaes Rutschbahn 25 Hamburg hos Dr. jur.
Karding. Tilsidst det væmmelige Forlag som den væmmelige Merzsyn har med at gøre.
Alt i alt: De har frie Hænder og gør hvad De kan for baade Gyda og Backfisch.

Mange Hilsner

Deres

Karin Michaëlis

Jeg skriver altid mine Breve i Flyvhast – derfor er de somtid lidt vrøvlevorne.

Brev nr. 17 [sandsynlig datering: 23.12.1904]

p.t. Randers – men fra 2den
Juledag er jeg atter i København

Kære Fru Mann!

Nu skrev jeg til Insel Verlag, der strax tog Gyda og vilde henvende sig til Dem om
Oversættelse. Stil nu De Deres Fordringer. Jeg har sagt, jeg kun vil have den oversat af
Dem. Jeg stiller da mine Fordringer. Forlaget tager da Bogen og arrangerer om muligt
Bladudgave først – men derved faar De saa næppe Indtægt. Derimod Backfisch faar De
jo foruden eventuel Oversætterhonorar som Bog paa Halvdelen af eventuel
Zeitungsudgave.

Saa nu brænder hverken De eller jeg da inde med "Gyda". Insel Verlag er vel
paalideligt? V. Pöllnitz skrev, at han var henrykt over at faa Gyda – skønt han ikke har
læst den.

Hjertelig Julehilsen til Dem og Anka

fra Tao og mig

Deres Karin M

[i højre margin:] Hvorledes gaar det med Backfisch – den roses voldsomt her.

[nedad i venstre margin:] Hvis jeg pr. Brev har aftalt noget andet med Dem angaaende
Gyda, beder jeg Dem ordret afskrive det, men jeg tror kun det var Backfisch som helt
var ordnet os imellem. Lev rigtig vel. Deres K.M.

Brev nr. 21 – 14.11.1910

Vesterbrogade 208

14 Nov. 1910

Kære Fru Mann!

Inden vi iaften sees: Tag den varmeste Hilsen og den hjerteligste Tak fra den af de
mange, som De vist af alle er den eneste, der til Fuldkommenhed har ført over paa det
fremmede Sprog.

Og Tak for Deres Venskab. Det er gengældt. Mange gode Ønsker om, at de Aar, der
ligger for maa blive lyse og smukke som – i hvert fald de sidste af dem, der ligger bag.
Smukkere Forhold mellem Mor og Datter har jeg aldrig set. Og skønnere Gengæld i
Kærlighed for hvert Kærligheds Offer blev ingen Moder til Del.

Hilsen altsaa fra os bægge. Hilsen og Tak.

Deres Karin Michaëlis

Brev nr. 26 – 14.7.1912

Thurø pr. Svendborg 14 Juli 1912

Kære Fru Mann!

Jeg kan ikke sige Dem, hvor dette Brev bedrøver mig at skrive, men De, som ved, at jeg ikke blot holder af Dem men er Trofastheden selv, vil begribe, at jeg gør det tvunget af Omstændigheder, hvorover jeg ikke er Herre.

I det sidste Aar har jeg ført Forhandlinger med Fischer, men vi blev ikke enige, han kunde kun give 10 Procent, og jeg forlangte 20. En skønne Dag faar jeg saa, uventet, Brev fra Langen med Forslag til Kontrakt. Forhandlingen var ført uden mit Vidende, af den unge Hr. Hermann Kiy, der tilfældigvis fik Lov at oversætte nogle Smaating for mig.

Kontraktforslaget var glimrende, 20 Procent og hele Udbyttet af Anbringelse i Blade og Tidsskrifter. Men – Kiy skulde oversætte. Jeg skrev og sagde derom kunde der ikke være Tale, da De var min Oversætter, men at jeg eventuelt vilde gaa ind paa, at lade Hr. Kiy oversætte enkelte Bøger o.s.v.

De gjorde det til Kabinetsspørgsmaal, de vil have Kiy og vil ikke have Fru Mann.

Jeg har overfor mig selv den Forpligtelse ikke at lade en saadan Kontrakt gaa fra mig, det vil De indse, men moralsk føler jeg mig knyttet til Dem. Det skrev jeg. Jeg skrev ganske, som det var, og sagde, at jeg jo kun kunde bede ikke befale Forlaget at tage Dem, men at det var min Bøn, mit Ønske.

Gaar de ikke ind derpaa, maa jeg, saa ondt det gør mig, lade en anden oversætte Bøgerne – hvilket naturligvis ikke hindrer mig i at give Dem Artikler og mindre Noveller.

Ingen ved bedre end De, hvor jeg er blevet mishandlet af tyske Forlæggere. Et Firma som Langens er godt, stort og anset, der er jeg i sikre Hænder – det har jeg da fortjent endelig en Gang. Men Gud skal vide, jeg ønskede ikke at svigte Dem, selvom De nu vel snart holder op.

Ja, kære Fru Mann, det var det svære Brev. Undskyld Vrøvlet med Pengene – det var Misforstaaelse fra min Sagførers Side, at Anka ikke forlængst fik dem sendt.

Jeg er ikke mere fast i Sommer ved Zeit, men til Sept. eller Oct. begynder jeg igen, og da kommer jeg til Dem.

Mange hjertelige Hilsner
Deres meget og altid hengivne
Karin Stangeland

Brev nr. 29 – 9.7.1913

[på skrå i øverste venstre hjørne:] Jeg sender Dem saa Honorar for bægge Ting strax efter Oversættelsen.

9 Juli 1913
c/o Baron Dahlerup
Ellenton Ave.
New Rochelle
New York

Kære Fru Mann!

Tusind Tak for Brevet. Jeg har nu skrevet til Langen og venter Svar. Idag sender jeg min første Filmskomedie, der muligvis slet ikke bliver benyttet og især muligvis sletikke i tysk Oversættelse, men det er bedst at have den liggende rede, derfor vil De nok oversætte den snarest og sende mig to maskinskrevne Exemplarer samt det danske Manuskript.

De maa ikke tale om det til nogen. Husk det.

I Løbet af faa Uger eller en lille Maaned faar De hele Sylvains Hævn som Teaterstykke, og De maa endelig – for det gælder – lave et Mesterværk, hvad Liv og Gratie angaar ud af Replikerne i Oversættelse. Det er min Ret (Gudskelov) at lade Dem oversætte for Scenen – NB hvis jeg kan skrive og De oversætte derfor.

Ogsaa af Dramaet skal jeg have to Exemplarer. Jeg tænker De eventuelt kan sende mig Akt for Akt, eftersom De faar det færdigt. Jeg er i Gang med sidste Akt nu, og det tegner – synes jeg – godt.

"Oceankoller" eller et andet Navn, der maaske egner sig bedre bliver en af de første Bøger – nu faar vi se, hvad Langen siger til Dem som Oversætter deraf.

Jeg hørte, at Sylvain gjorde uhyre Lykke i Østrig, haaber ogsaa i Tyskland. I dette Foraar har jeg faaet hele tre Bøger ud i Frankrig. "Lillemor" og "Over al Forstand" har Calmen Levy. "Kyllingesorger" har Perrin, desuden O. a. Forstand som Feuilleton i Journal des Debats. "Lillemor" ud paa italiensk, "Birkedommeren" paa engelsk. Sylvain hos Langen og som Feuilleton i Wien, endelig "Bogen om Kærlighed" i Danmark. Saa det gaar alt godt.

Om 14 Dage kommer mine Forældre herover for at besøge deres tre Døtre og – senest (o, Gudskelov!!!) i September kommer mit Livs Vidunderdrøm tilbage i lyslevende Virkelighed, og vi skal følges ud i Verden.

Jeg kunde tænke mig, hvis det iøvrigt passer med Tid og Deres Planer og hvis vi skal til Evropa – i Efteraaret at leje Deres lille Strandhus, hvor saa Charlie og jeg kunde gaa og nyde Havet og Ensomheden og Samværslykken.

Det var Hensigten at tage til Thurø, men maaske bliver det forsent for der maa vi være, medens Haven blomstrer. Havet er altid Havet.

Jeg længes efter at arbejde i Ro, og her er ikke Ro – ikke Arbejdsro.

Mange gode varme Hilsner til den lykkelige Mor og hendes lille Anka fra en af de faa, der skatter Trofasthed og gengælder den.

Deres

Karin Stangeland

Brev nr. 34 – 11.9.1915

Thurø pr. Svendborg
11 Sept. 1915

Kære Fru Mann –

Jeg er et Asen, at jeg ikke før har sendt Pengene. Rentudsagt glemte jeg det, til jeg var i London, og dér havde jeg ikke Lejlighed dertil. Det var vist 100 Kr ^(for 5) – men saameget kan jeg ikke give nu af følgende Grunde: i Det er sletikke sikkert at Artiklerne bliver brugt, ii jeg risikerer de forsvinder paa Vejen og iii jeg kan faa Kiy's Oversættelse for ca. 7-8 Mark pr. Artikel (da han saa, under Forudsætning af Bogudgivelse, faar Extra, men slige Artikler kommer jo aldrig som Bog).

Hermed paa Anvisning de 100 fra ifjor, var det mindre, lad mig det vide. Samt tre nye, som jeg honorerer med 50 Mark (halvtreds Mark for alle tre). Synes De ikke, det |2| er rimeligt, at vi alle bærer Krigsaarets Byrder.

Jeg har en meget stor Indtægt i Udsigt – men i Haanden har jeg kun de fem Fingre. Om Opholdet i London og alt personligt fortæller jeg, naar vi sees. De er min kære, gode og min trofaste Ven, som jeg altid med Taknemlighed og Glæde mindes.

Er Nansen Artiklen ikke smuk?

Send mig de tre Oversættelser allersnarest – og gør dem fixe, som kun De formaar det.

Tusind gode Hilsener. Vi sees i Efteraaret.
Indlagt de halvtredsindstyve Mark.

Brev nr. 43 – 17.5.1919

Thurø pr. Svendborg
17/5 1919

Kære Fru Mann –

Nu er jeg her igen. Og nu kan jeg da forberede Dem paa, at jeg endelig er fri for Herman Kyi, idet jeg har ophævet min Kontrakt med Langen. Saa De kan oversætte alt, hvad jeg ikke selv i Wien oversætter.

"Atter det skilte" kommer hos Ullstein til Efteraaret, tror jeg, men De kan godt faa Deres Honorar allerede, for den danske Udgave, 20 Mark pr. Ark + hvad Maskinafskrivningen koster, blot De vil opgive mig den tyske Bank, hvor Pengene skal anvises. De staar jo lavt, men gaar forhaabentlig snart op igen. Det er jo lige slemt for os begge, da mine Romaner i Tyskland er nøjagtig de samme som før.

Jeg har Aftale med "Vossische" om Artikler. |2| Vil De oversætte den? 20 Mark pr. Artikel – de er ikke lange. To om Maaneden, undertiden flere. Maaske ogsaa til Prag'er Tageblatt. Jeg sender da Dem Artiklerne. De sender dem direkte til Vossische. Men jeg vil helst have dem skrevet paa Maskine og i to Exemplarer – dette sidste faar De saa godtgjort her i dansk Mønt.

Min store dejlige Bog kommer ogsaa hos Ullstein selvoversat. Ikke herhjemme, af private Grunde. I den skal Rettelser foretages. Jeg laver Rettelserne, sender dem paa dansk, og De sender mig dem da, hver Rettelse Nummereret for sig. Ikkesandt?

Vær nu sød og svar mig omgaaende, saa jeg kan vide, om De er her, og om De kan.

Helst et Telegram. Og, De forstaar, altid, hvis De har den Slags Extraudgifter fører De dem op til mig, det andet vilde være meningsløst.
[på tværs øverst side 1:] Jeg længes lidt efter at faa en god varm Passiar med Dem, men der er saa langt mellem Nymindgab og Thurø.
Fredsbetingelserne lammede mig strax, derefter var jeg ved at splintres af Harme.
Ved Gud, jeg kunde faa Lyst at tage Vaaben og kæmpe paa tysk Side mod den Skændsel.

Tusinde Hilsener

Deres

Karin Michaëlis

[på hovedet øverst side 2:] Tænk Dem, den 25 Maj har Far og Mor Guldbryllup her hos mig, er det ikke dejligt?

TAK til *Henrik Loft Nielsen* for renskrivningen, dateringen og for at have stillet brevene til rådighed for Troldspejlet.

Hovedkilde:

Marlene Hastenplug: *TRANSLATING FOR A LIVING*, i Bruno Berni & Anna Wegener (red.): *TRANSLATING SCANDINAVIA*. Scandinavian Literature in Italian and German Translation, 1918-1945, Rom 2018, 187-200).

Marlene Hastenplug er dansk lektor ved Goethe-universitetet i Frankfurt a. M. Hun har bl.a. beskæftiget sig indgående med Mathilde Mann og deltog i et symposium i Rom 2018 om oversættelse af skandinavisk litteratur til italiensk og tysk 1918-1945. Hendes foredrag derfra er trykt i ovenstående publikation.

KARIN MICHAËLIS OG MUSIKKEN

af Kirsten Klitgård

Den kendte forfatter fra Randers ville fra begyndelsen slet ikke have været forfatter

I Randers

Forfatteren *Karin Michaëlis* (1872-1950) voksede op i Randers, og det var en by, hvor man kunne høre megen musik.

Søndag formiddag spillede regimentsmusikerne fra 5. dragonregiment på Rådhusstorvet, og det var en yndet forlystelse både at høre og se dem i deres blå uniformer. Karin Michaëlis, som dengang endnu hed Brøndum, var en flittig tilhører, og i sin erindringsbog *"Pigen med Glasskaarene"* fortæller hun om sådan en koncert med dragonerne:

Om søndagen var der regimentsmusik på torvet. For der boede obersten, musikken spillede en hel time, medens han spiste til middag. Men også alle dem, der ikke var noget fint, - også gadedrengene, havde lov til at gå rundt og høre efter. [...] Trold gik til regimentsmusik, enten det

pøsregnede eller stormede, så øjet blæste helt hen til øret, og håret var ved at flyve af hovedet. Rundt gik man. Rundt. Rundt. Først om pumpen, der stod og så så venlig og rar ud og var så god mod de tørstige heste om lørdagen. Så rundt om Niels Ebbesen, som var en fin morder. [...] Benene måtte man flytte, som musikken ville, snart sådan, snart sådan.

Rådhuspladsen i Randers med statuen af Niels Ebbesen

To gange om ugen kunne hun gå hen i Tøjhushaven med sine små søskende og høre musik, og søndag eftermiddag spillede et orkester i en pavillon på Skovbakken, mens folk sad ved små borde og nød deres kaffe og konditorkager.

Desuden havde byen siden 1852 haft en velfungerende musikforening, BRAGE, hvor embedsmænd, militærmusikere, handelsfolk og andre borgere mødtes og selv sørgede for et rigt musikliv. Man havde eget kor og orkester og kunne klare mange kammermusikalske opgaver. I Karins barndom var det blevet almindeligt også at have medvirkende fra København eller fra udlandet, men stadigvæk stod byens egne for mange opførelser, og af og til indgik de i sammenspil med de gæstende musikere.

Karins far, telegrafist *Jacob Brøndum* (1837-1921), var meget musikalsk og spillede selv violin. Han bemærkede tidligt, at Karin gerne lyttede, og da hun var 10 år, købte han et klaver til hende. Karins mor *Nielsine* (1839-1932) var stærkt bekymret over den store udgift, 300 kr. (i dag over 20.000 kr.), men faderen stod fast, og den lille pige blev sendt til klaverundervisning.

Hendes første lærerinde, *Maren Nicoline Wellerup* (1829-1904) var en af flere klaverlærerinder, der i årtier medvirkede ved en række koncerter i BRAGE. Allerede fra musikforeningens første sæson 1852-53 optrådte hun i stykker for firhændigt klaver, som akkompagnatør til sangere eller i andre former for kammermusik. I en lille skitse, "*Musikens Verden aabner sig*", gengiver Karin Michaëlis barnets ubarmhjertige indtryk af den halvgamle lærerinde *Marentine*, der "*haltede og havde grim hud i ansigtet, og jeg tænkte på, om hun ikke sommetider græd, når hun spejlede sig.*" Eleven kedede sig i musiktimerne og gad ikke øve sig på de "*kedsommelige småstykker*" i den bog, hun spillede efter.

Det tjener faderen til ære, at han ikke gav op, selv om han var skuffet over, at hun ikke engang blev dygtig nok til at akkompagnere ham, når han spillede på violinen. Efter to år på denne måde sendte han i stedet sin tolvårige datter til den af byens musiklærerinder, som i et årti fra 1867 havde påtaget sig de mest ambitiøse solistopgaver i BRAGE, *Clothilde Liebenberg* (1833-1887), og som allerede som barn havde givet koncert i København.

Hos hende blev Karin nødt til at øve sig meget mere end før, men det var ikke lysten, der drev hende. Karin kalder i den ovennævnte skitse sin spillelærerinde "mine dages rædsel, mine nætters mareridt" og var uendeligt lettet, da lærerinden to år senere "- heldigvis - flyttede bort fra denne klode." I hele tre litterære værker, "*Das Marienbild*", en af flere selvbiografiske fortællinger på tysk i samlingen "*Liebe*" (1903), i en længere fortælling på dansk med titlen "*Backfische*" (1904) og i romanen "*Pigen med Glasskaarene*" (1924) giver Karin Michaëlis beskrivelser af musiktimer som den rene tortur, med udskældning, lussinger, nap i armen, stik med papirkniv og slag mod baghovedet med den tunge nodebog.

Den seneste version er langt mere udarbejdet end de første, og det skyldes nok næppe, at hukommelsen er blevet bedre, men snarere et ønske om forhøjet dramatik. Sikkert er det, at spillelærerinden har gjort et uudsletteligt indtryk på Karin.

Langt op i tiden er elever i skolen og hos musiklærere blevet slået, og f.eks. den populære musikdirektør *Søren Telling* (1854-1924), der stod for det meste af den udendørs musik, slog lystigt løs på eleverne i sin musikskole med både hånd og taktstok, når han hver eftermiddag trænede dem i orkesterspil.

Regimentsmusikerne med Søren Telling i midten. Det er ham, der har skrevet hopsaen "Skæve Thorvald".

Hvad *Clothilde Liebenberg* angår, får man det indtryk, at hun var en ambitiøs lærerinde, der stillede sin begavede elev over for store udfordringer (skalaer i 4 oktaver, en Czerny-etude med 6 b'er, skalaer spillet i tertser etc.) og blev vred og skuffet, når Karin ikke levede op til forventningerne. Som var store.

I "*Backfische*" beder faderen sin datter holde ud, selvom han forstår, det er hårdt: "*Man skulle tro, du havde spillet i seks år og ikke i tre [...] Hun lever dog ikke så længe, og du er hendes kæreste elev, du er den eneste, hun venter sig noget af.*"

Karin Michaëlis indrømmede selv: "*Jeg gik frem med kæmpeskridt*".

I en lille avisnotits ved *Clothilde Liebenberg*'s død skrev en gammel elev: "*Hun vil mindes med taknemlighed af alle sine ældre elever som en streng, men overordentlig dygtig lærerinde*".

Karin Michaëlis ville næppe have været enig, men ganske enkelte steder skimtes et mere positivt billede af lærerinden: "Slet ikke ilde. Det kommer nok en anden gang" eller en detalje som "med en

lille behagelig stemme og, undertiden, et formeligt indtagende smil.”

Og en anvisning til eleven, mens hun spiller skalaer langsomt, om at gøre det på en måde, ”så den fulde runde tone kom ud fra den enkelte tangent” er ganske vist meget forlangt, men også et bevis på lærerindens iver for at få et talent til at udvikle sig hos en elev, hun finder ”ubetinget musikalsk”. I hvert fald var Karin Michaëlis blevet så dygtig, at det gav mening at fortsætte.

Først hos organisten ved Sct. Mortens kirke *Laurentius Larsen* (1814-1891), der var kommet fra en stilling som klarinettist i Det kgl. Kapel, hvis musikere på grund af deres lave løn havde fortrinsret til organiststillinger i provinsen. Protester over det uretfærdige i det system var hurtigt stilnet af, da han viste sig at være en eminent musiker og også blev en inspirerende dirigent for Håndværkersangforeningen.

Han var nu gammel og temmelig fortrukket, men spillede stadig smukt og opmuntrede Karin Michaëlis i drømmen om en karriere som pianist. I *Lille Løgnerske* tænker hendes alter ego i konfirmationsalderen, at ”nu vil hun øve sig, allermindst fire timer hver dag, for at blive en stor kunstnerinde.”

Efter to ansættelser som privatlærerinde, et år på Læsø og to på herregården Overgård ca. 30 km nordøst for Randers, fik hun i 1891, som 19-årig, lov til at fortsætte musikstudierne hos den fremtrædende pianist og komponist *Victor Bendix* (1851-1926) i København. Hendes far rejste til hovedstaden med Karin, så Bendix kunne høre hende spille, og han accepterede hende som elev. Han havde været lærer for *Elise Berg*, nu gift *Abildgaard*, fra Randers, datter af den jødiske købmand *Balthazer Berg* (1831-1904), der som formand for BRAGE, hvor han også fungerede som en glimrende violinist, spillede en stor rolle i musiklivet i Randers.

Elise Abildgaard (1864-1939) var 8 år ældre end Karin og var ved en lang række af BRAGE's koncerter et lysende eksempel på Bendix' fine undervisning. Højst sandsynligt havde hun også været elev af Clothilde Liebenberg, der flere gange optrådte i sammenspil med Balthazer Berg og boede på Burschesgade, lige om hjørnet fra Bergs bolig Brødregade 22 i Randers.

I 1885, da Karin var 13 år, flyttede hun med sine forældre og søskende fra Wingses gård i Møllestræde til Brødregade nr. 17 og boede således få huse fra købmand Berg.

Elise og Just Abildgaard på ferie i Norge

Der er næppe tvivl om, at Karin har set et forbillede i Elise, der netop i dette år som 21-årig akkompagnerede *Eugène Ysaÿe*, der en halv snes år senere blev anset for at være verdens førende violinist. Han havde været begejstret for sin unge akkompagnatør.

I København

Karin blev meget betaget af Victor Bendix, og deres til en begyndelse lidt erotisk ladede forhold udviklede sig til et livsvarigt venskab. Men det varede ikke længe, før Bendix gjorde det klart for hende, at det ikke var den rigtige vej, hun havde valgt. Talent havde hun, og følelser, der søgte et

udtryk, men den tekniske side af klaverspillet interesserede hende stadig ikke ret meget. Det var typisk, at de stykker, hun foretrak at spille, var de langsomme, følelsesfulde satser, hvorimod hun helst sprang de svære steder over. Mens Bendix stadig gav hende klaver-undervisning, gav han sig tid til at fortælle om stil og diskutere bøger med hende, og det var ham, der opmuntrede hende til at blive forfatter. Koncertpianist kunne hun ikke blive, ”*De sidder blot og svømmer hen og fantaserer*”. Bendix ramte med sin begrundelse noget typisk for Karin Michaëlis, hvad man også kan se af hendes tan-ker, mens hun spiller den langsomme sats af Beethovens

Pathétique-sonate for ham: ”*Hvide tåger steg op fra engene. Ud af tågerne dansede, [...] de spinkle elverpiger*”.

Hun havde allerede tidligere prøvet at skrive noget, og alt imens hun stadig tog undervisning og selv havde elever og spillede sammen med andre unge musikstuderende, kom hun efterhånden til den erkendelse, at det var forfatter, hun skulle være.

Victor Bendix

Hos en musikbekendt, komponisten *August Enna* (1859-1939), traf hun i 1892 forfatteren *Sophus Michaëlis* (1865-1932), som hun giftede sig med i 1895. Hun kom mere og mere ind i litterære kredse, begyndte at skrive for aviser og debuterede i 1898 med en samling fortællinger ”*Højt Spil*”.

Karin Michaëlis og hendes første mand, forfatteren Sophus Michaëlis.

Videre ud i verden

Men dermed forsvandt musikken ikke ud af hendes liv. Hendes drøm om at blive professionel pianist forandrede sig til en livslang stærk interesse for musik og musikere.

I anden halvdel af sit liv befandt hun sig ofte i udlandet i månedsvis, fordi hun efter den opsigtsvækkende skandalesucces, hun havde haft med sin roman ”*Den farlige Alder*” (1910), blev inviteret til at holde foredrag om den og andre emner i hele Europa. På sine rejser benyttede hun lejligheden til at høre mange store musikere, som for eftertiden står som legender, f.eks. den italienske sanger *Enrico Caruso*, den russiske sanger *Fjodor Sjajapin*, den spanske cellist *Pablo Casals* og den belgiske violinist *Eugène Ysaÿe* (den sidstnævnte hørte hun 1915 to gange i Albert Hall i London og noterede i sin dagbog ”*Mere end dejligt*”).

Nogle blev hendes personlige venner, især efter at hun i Wien i januar 1911 havde mødt skolelederen Eugenie Schwarzwald, som i sit og sin mands hjem samlede en stor kreds af kunstnere. Blandt dem var den unge østrigske pianist *Rudolf Serkin*, som hun forblev ven med resten af livet og tit hørte under de 7 år, hun tilbragte i USA 1939-1946, hvor hun ikke kunne vende tilbage fra en rundrejse i USA, dels på grund af sin hjælp i 30’erne til så mange mennesker, der var på flugt fra nazisterne, og dels fordi hun havde talt åbent mod Hitler. Det sidste år var det sygdom, som hindrede hende i at rejse hjem.

Under tidligere besøg i USA havde hun fået en god bekendt i vor berømte Wagnersanger *Laurits Melchior* (1890-1973), der i mange år sang på Metropolitan-operaen. De to var begge født den 20. marts, og i 1937 fejrede Karin sin 65-års dag sammen med Melchior i hans hjem.

Laurits
Melchior

Karins indlevelse i musikverdenen kom også til anvendelse i flere af hendes bøger. I hendes usædvanligt charmerende børnebog ”*Lotte Ligeglad*” (1936) har Lotte en ven, der hedder Caruso, fordi hans mor ønsker at opdrage ham som vidunderbarn.

I hele tre romaner, ”*30 Dages Laan*” (1920), ”*Syv Søstre sad*” (1923) og ”*Kvindelig – din Tro er stor*” (1925), er den kvindelige hovedperson operasanger. Det må være en rolle, Karin i særlig grad kunne identificere sig med, for ”*30 Dages Laan*” skildrer i skønlitterær form en affære, hun lige havde haft med en gift ungarsk revolutionær (hvis kone havde givet ham en frist på 30 dage til at komme til fornuft). Han var i øvrigt medforfatter. At de kvindelige operasangere i Karins romaner ikke spilder tiden på at træne deres stemme falder godt i hak med hendes egen holdning til etuder, skalaer og deslige.

I adskillige avisartikler viste Karin sin sagkundskab på musikområdet, f.eks. i en kronik i Politiken ”Musiklivet i New York 1938” eller i anmeldelser af to koncerter skrevet til Berlingske Aftenavis i 1948, den ene med den store danske pianist *France Ellegaard* (1913-1999), datter af den berømte cykelrytter *Thorvald Ellegaard* (1877-1954), og den anden om vidunderbarnet *Pierino Gamba* (f. 1936). Han forbløffede verden ved som 12-årig at kunne dirigere store symfoniorkestre og har siden fået en respektabel karriere. I sin noteringskalender skrev Karin dagen efter om hans koncert: ”Et af livets højdepunkter”.

Pierino Gamba

France Ellegaard

Anmeldelsen af France Ellegaards koncert begynder med en tilståelse, nok ret forbavsende af en forfatter: ”Som lidenskabelig musikelsker og klaverspiller - i svøbet – sætter jeg, selv skribent, musik over al anden kunst”.

Når man læser hendes begejstrede ord om France Ellegaards spil, her om pianistens fortolkning af nogle stykker af komponisten Scarlatti, er man parat til at tro hende:

Har man før set fingre lege med et klaver, som hun, foroverbøjet leger med tangenterne? En lille pige leger med dukker, snart hvisper hun ømt med dem, snart hvirvler hun med dem i fygende dans. Og pludselig er hun så ”den stærke mand” på provinsens kræmmermarked, han der hugger af al sin kraft, mens vægten flyver i vejret og viser, hvor mange Lispond han behersker. Hun stryger over tangenterne, som en elsker, der kærtegner sin elskede. Hun truer, laver scener, bliver lidenskabelig og falder atter til føje.

France kaldte Watteau frem. Scarlatti – i hendes udførelse – har sin pendant inden for malerkunsten i Watteau, hvor han når højest.

De passer sammen som handske til hånd. Man kunne lytte natten bort til denne kilde af uberørt skønhed.

Jean Antoine Watteau (1684-1721) La partie carrée

I sådan en tekst har Karins indlevelse i musikkens væsen, som hun fik udviklet hos Victor Bendix og ved lytten til et utal af koncerter og operaer, fundet sit rette medium, i ordenes genskabelse af stemningen af et værk, så læserne føler, de næsten selv har oplevet det.

At hun i en alder af 76 kunne skrive så frisk og ubesværet om en koncert, er et glædeligt vidnesbyrd om, at hendes kærlighed til musikken, hendes kendskab til klaverets repertoire og hendes sproglige fantasi var usvækket, selv om hun på dette tidspunkt var i ganske dårlig fysisk form og kun havde godt et år tilbage at leve.

(trykt i *Historisk Aarbog fra Randers Amt 2019*)

Litteratur:

Randers Amtsavis, 18.2. 1887

Trold (Karin Michaëlis): *Backfische* (1904),

Karin Michaëlis: Dagbog og Regnskabsbog 1913-1915, Randers Stadsarkiv

Karin Michaëlis: *Pigen med Glasskaarene* (1924), *Lille Løgnerske* (1925), *Lotte Lige glad* (1936),

Karin Michaëlis: *Musikens Verden aabner sig* (1942), Noteringskalender 1948, Randers Stadsarkiv

Karin Michaëlis: *Bagefter*, Berlingske Aftenavis, Berlingske Søndags Magasin, 20.11.1948

Karin Michaëlis: *Farlige Famlen* (1949)

SMULER

HVAD SKULLE ERINDRINGERNE HEDDE?

I Randers Stadsarkiv findes der i kælderen et bogskab fuldt af bøger af Karin Michaëlis, på mange sprog.

I *Lille Løgnerske*, et af bindene i *Træet paa godt og ondt*, har Karin Michaëlis skrevet forslag til, hvad man kunne kalde den nye serie, der skulle ændres fra at være en roman om pigen Gunhild og i stedet blive en beretning om TROLDS eget liv i 3 bind.

Hun overvejede følgende titler:

Forslag til Hovedtitlen til alle Memoirerne

Lykkelige Liv !

Alle Ønskers Opfyldelse

Overdaadige Lykke

Over al Fortjeneste

Vidunderlige Verden !

Som bekendt faldt valget på det sidste forslag.

EN SERIE OM KVINDelige FORFATTERE

På forlaget *Kvinder skriver* har **Helge Scheuer Nielsen** siden 2011 udgivet en række små bøger, hvor han har gjort opmærksom på nogle mindre kendte danske kvindelige forfattere som f.eks. Erna Juel-Hansen og Henriette Steen, og også har bragt oversættelser af bøger af George Sand. I 2019 udgav han sin egen oversættelse af Karin Michaëlis' gode veninde Maria Lazars roman *Die Vergiftung (Forgiftet)*, og senest bogen *Emigranter på Thurø*.

Den indledes med et kort biografisk afsnit om Karin Michaëlis og fortæller derefter mere indgående om to af de kvinder, der kom til Thurø som flygtninge fra nazismen, østrigeren Maria Lazar og Bertolt Brechts tyske medarbejder og elskerinde, Margarete Steffin.

Helge Scheuer Nielsen har planer om snart at udgive nogle af Karin Michaëlis' ungdomsnoveller.

Emigranter på Thurø sælges i boghandlen for 130 kr., men medlemmer af Karin Michaëlis Selskabet kan købe bogen hos forfatteren for 100 kr. Forfatterens mailadresse er bfhsn@gmail.com.

GENSIDIG SYMPATI

I 1948 mødtes Karin Michaëlis og den succesrige finske dramatiker **Hella Wuolijoki** (f. 1886 i Estland - d. 1954 i Finland), som havde haft Brecht og hans familie samt Margarete Steffin boende på sit gods i en længere periode, da de opholdt sig som flygtninge i Finland. Hella Wuolijoki deltog som generaldirektør for den finske radio i en international konference i København om samarbejde mellem radiostationer. De mødtes på Paladshotellet, og Karin Michaëlis' skrev bagefter i sin noteringskaldender (17. 9.1948): "W. er storartet". I et brev til Brecht fortalte Hella Wuolijoki, at de ved den lejlighed havde talt om ham og hans familie "stundenlang!". Og om Karin Michaëlis skrev hun: "Was für ein wunderbarer Mensch sie immer noch ist! Und immer noch sammelt sie Menschen um sich." (19.10.1948, i *Briefe an Bertolt Brecht im Exil 1933-1949*).

KARIN MICHAËLIS GIVER RÅD

I *REJSEN TIL KJØRKELVIK* fortæller Aksel Sandemose om en nyttig erfaring:

Jeg havde den lykke at blive taget kraftigt og klogt i skole af ældre forfattere, da jeg var meget ung. Karin Michaëlis skrev til mig da hun havde læst min første bog: "Det er umuligt at sige, om De kan drive det til noget som Forfatter, men jeg kan sige saa meget, at Deres Stil er saa fattig og samtidig saa fuld af Fremmedelementer, fordi De har læst alt for lidt. Læs alt som De kan faa fat i, og hvis De taber Dem selv i denne Skærsild, saa var De alligevel ikke Digter."

(Tak til Margit Andersen og John Poulsen for at have gjort mig opmærksom på dette citat).